

Fra Grundtvig-litteraturen

Tord Ehnevid: Församlingsetik. Studier över Grundtvig, Morten Pontoppidan och Einar Billing. Studia theologica Lundensia. C. W. K. Gleerup, Lund, 1969.

Ehnevids disputats er ikke et historisk-genetisk, men et systematisk-teologisk arbejde; alligevel er det som ethvert ordentligt teologisk værk blevet til i en konkret historisk situation: den svenske kommunalreform som for få år siden ændrede samfundsstrukturen ved oprettelsen af storkommunerne – jfr. den danske parallel af 1970 – har rejst et spørgsmål: »dessa nydaningar har ställt många församlingspräster frågande inför territorialförsamlingen som kyrklig organisationsform. Är territorialförsamlingen endast en produkt av mänskligt förnuft, så att den kan bildas och upplösas efter människors godtycke, utan att någon skada sker? Eller innehåller territorialförsamlingen något på en gång religiöst och kulturellt omistligt?« Man kan naturligvis mene at alternativet »endast en produkt av mänskligt förnuft« eller noget »religiöst och kulturellt omistligt« hører til de falske og ikke er udtryk for en »ægte« modsætning, men man kan ikke nægte at de nævnte ændringer i samfundsstrukturen rejser problemer for »församlingsetiken«, d. v. s. for synet på kirke, menighed, sogn etc. Og – skønt næppe meget relevant for den aktuelle situation – er det i sin orden at spørgsmålet søges, ikke så meget besvaret som belyst ud fra tre markante personligheder som ganske vist alle tilhører det 19. århundrede i den forstand at de ikke tænkte over disse spørgsmål ud fra moderne kommunalreformer, men ud fra den religiøse og sociale opløsning det nedarvede statskirkesystem udsattes for i det nittende århundrede der varede til et godt stykke ind i det tyvende.

Disputatsen har udpræget komparativ karakter: det gælder at skildre de tre teologer hver for sig og navnlig i forhold til hinanden; det er indlysende at Pontoppidan altid befinder sig for og imod Grundtvig, og at Billing næppe er påvirket af dem, men har sin rod hos Luther; netop derfor kan sammenligningen blive værdifuld, for det hele forløber dog indenfor et fælles-luthersk milieu. Ehnevid ser ikke ganske bort fra psykologiske ejendommeligheder, heller ikke fra at forskellene hænger sammen med ulige positioner og uensartede polemiske situationer (Grundtvig i forhold til statskirken, Pontoppidan i forhold til det grundtvigianske partisind og tilbøjeligheden til sektarisme, Billing overfor den svenske frikirkeligheds stærke væxt i hans egen ungdom); men værkets systematiske karakter reducerer kraftigt den slags historiske tilfældigheder og betydningen af den uklarhed en rent historisk fremstilling altid er behæftet med. Til gengæld for den større systematiske klarhed må man så acceptere en vis hang til abstraktioner som svæver i et lufttomt rum, og – hvad Ehnevid gør me-

get ud af – en stærk tendens til skematisme. Bogen vrimler med komparative lister som nok letter oversigten over de mange forvirrende enkeltheder, men også medfører en vis banaliserende almindeliggørelse af resultaterne: Grundtvig holder sig til den tredje trosartikel, Pontoppidan til den første, Billing til den anden; for Grundtvig er menigheden gæst, for Pontoppidan er folkekirken moder, for Billing er den tjener; hos Grundtvig drejer det sig om væxt, hos Pontoppidan om høst, hos Billing om såning etc. etc.).

Et andet træk som uafvendeligt følger det systematiske anlæg er forsøget på at anskue de tre forfatterskaber som væsentlige enheder; det går glattest med Billing – der jo var en rigtig systematiker! – men ialtfald jeg må nære betydelig skepsis, når Ehnevid – med Aronson og Thaning som sine autoriteter – fastslår at Grundtvigs »forsamlingsetik« (altså kirkesyn etc.) er uændret fra ca. 1830–32, eller at det skulde være berettiget at betragte Pontoppidan under et lignende enhedssynspunkt fra ca. 1886. Men det er nu ikke afgørende. Ehnevid har begyndt sit arbejde som en Pontoppidan-studie (dette afsnit er afhandlingens største og vel også grundigste), og har så koblet Grundtvig og Billing på, og bogens blivende værdi ligger efter mit skøn ikke så meget i komparationen som i de tre overordentlig dygtige afhandlinger der udgør dens substans. På baggrund af den fælles, lutherske tradition og af det 19. århundredes brydninger løber de tre fremstillinger side om side, krydser i det uendelige hinanden, skilles og mødes, går snart parallelt og snart på tværs som et moderne motorvejnet i uafsladelige slyngninger. Det er interessant og nyttigt læsning, gjort med overordentlig kyndighed, og iøvrigt med imponerende indlevethed i danske forhold.

Det kan glippe, som f. ex. p. 216: »Enligt MP:s synsätt måste sockenprästen därför försvara gemenskapstanken inom sockenmenighetens geografiska gränser genom att förbjuda väckelsemöten utanför valmenighetens kyrkorum«. Men MP har aldrig drömt at »forbyde« vækkelsesmøder udenfor valgmenighedskirken – og kildehenvisningen til Dansk Kirkeliv i Mands Minde er misvisende; nok »forsvarer« MP det pågældende sted sognemenighedens ret, men det er i forbindelse med den såkaldte Stige-sag af 1851, altså længe før sognebåndsløsning og valgmenighedsdannelse skabte de vilkår hvorunder han selv levede og virkede. – Bogens noteapparat er for så vidt effektivt, men besværligt. Princippet er det blot at anføre navn og årstal for den citerede bogs udgivelse; man må simpelthen lære systemet udenad, så man når der f. ex. står: Grundtvig, 1911 strax er klar over at der citeres fra Historiske Foredrag 1839–1844. Udgivne af den grundtvigske Folkeskriftsfond, 1911.

Adskillige steder geråder forfatteren i konflikt med Prenter der har skrevet kritisk om Billing, og med mig der har skrevet om Pontoppidan; med udsøgt glæde konstaterer man at både korrektur og kritik er udført på loyaleste måde, men jeg må dog væрге mig mod påstanden om at have kaldt Billings kirkesyn »statistisk«; jeg har sagt »statisk«, og det er muligvis forkert, men ialtfald noget andet end statistisk.

P. G. Lindhardt.